

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАТЬ ЯК ОДИН З ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Яке б заняття не розпочинати, необхідно, перш за все, розбудити в учнів любов до нього, доводячи переваги цього предмета, його корисність.

Я.А. Коменський

Обґрунтована необхідність переосмислення та модернізації змісту сучасної освіти, в тому числі шляхом пошуку та застосування нових педагогічних концепцій, моделей, форм, методик і технологій. Розкрито суть понять «інтеграція знань», «дидактичні принципи навчання» та «міжпредметні зв'язки». Метою статті є дослідження інтеграції знань, як одного з дидактичних принципів сучасної освіти. Обґрунтовано необхідність впровадження у освітній процес інтегрованих форм навчання, з метою формування предметноцілісного мислення у майбутніх фахівців.

Ключові слова: освіта, навчальний процес, міжпредметні зв'язки, інтеграція, інтеграція знань, форми інтегрованого навчання.

О.В. Повстин

ИНТЕГРАЦИЯ ЗНАНИЙ КАК ОДИН ИЗ ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Обоснована необхідність переосмислення і модернізації содержания современного образования, в том числе путем поиска и применения новых педагогических концепций, моделей, форм, методик и технологий. Раскрыто суть понятий "интеграция знаний", "дидактические принципы обучения" и "межпредметные связи". Целью статьи является исследование интеграции знаний как одного из дидактических принципов современного образования. Обоснована необхідність внедрения в образовательный процесс интегрированных форм обучения, с целью формирования предметноцелостного мышления у будущих специалистов.

Ключевые слова: образование, учебный процесс, межпредметные связи, интеграция, интеграция знаний, формы интегрированного обучения.

О.В. Повстин

INTEGRATION OF KNOWLEDGE AS ONE OF DIDACTIC PRINCIPLES OF MODERN EDUCATION

The author has analysed the necessity of revision and modernisation of education by searching and application of new pedagogical conceptions, models, forms, methodologies and technologies. Such notions as "integration of knowledge", » didactic principles of studies" and "intersubject connections have been defined. The aim of the article is to research the integration of knowledge as one of didactic principles of modern education. The necessity of introduction of the integrated forms of educating in the educational process with the aim of forming of the integral thinking of future specialists has been confirmed.

Keywords: education, educational process, integration communications, integration, integration of knowledge, forms of integrated education.

Постановка проблеми. Швидкі фундаментальні політичні та соціально-економічні зміни у розвитку сучасного українського суспільства потребують переосмислення та модернізації змісту його освітньої ланки. Сучасна освітня діяльність повинна не лише відповідати потребам часу, але й випереджувати їх, оскільки вона є платформою для розвитку суспільства і розвитку конкурентоспроможності національної економіки. Важко заперечити той факт, що зростає значення освіти, яка буде ґрунтуватись на засадах інтеграції і впровадженні новітніх систем навчання й виховання, на тлі зниження значущості і привабливості традиційної організації навчання, коли передача знань у вигляді «опрацьованого матеріалу» перестає бути основою навчального процесу. Парадигма моделювання навчального процесу, який базується на раціональному поєднанні кількох підходів до організації навчання й виховання, дає можливість кардинально змінити і підвищити професійний рівень майбутніх фахівців. Важливою складовою наукових розвідок є пошук та застосування нових педагогічних концепцій, моделей, форм, методик, інструментів і технологій, які базуються на новітніх досягненнях науки та використанні інтелектуального потенціалу науково-педагогічних працівників, курсантів, студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічне обґрунтування інтеграції знань у навчально-виховному процесі стало предметом детального аналізу науковців. Дослідження інтегративного підходу повною мірою відображені у працях С.У. Гончаренка та І.М. Козловської [1, с.12]. Науково обґрунтували структуру інтегрованих знань Т.М. Усатенко, О. Джулик, Є.Б. Яворський. Проблеми інтегративних процесів в освіті досліджено в наукових розвідках І. Богданової, М.Н. Берулави, А.П. Беляєвої, Л.В. Дольнікова. Питаннями впровадження інтеграції в навчальний процес, розробкою методик проведення інтегрованих занять займались Л. Вичорова, Т. Горзій, О. Проказа, Є. Романенко.

Виклад основних положень. Сучасна педагогічна наука визначає інтеграцію, як один з головних дидактичних принципів, які за Г. Ващенко є «принципами навчання», основоположними ідеями, що представлені в усіх рівнях й компонентах освіти та підкреслюють їх системну цілісність. Найбільш виразно вони виявляють себе в процесі освоєння навчального матеріалу й стосуються вивчення всіх навчальних дисциплін. Науковці стверджують, що сучасна освіта предметоцентрична, тобто реалізується принцип внутрішньопредметної інтеграції, а інтеграція є основою будь-якої освітньої системи. Перехід освіти у сучасних умовах на якісно новий рівень, по суті, є рух від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції. Такий перехід передбачає не зміну, а доповнення одного принципу іншим, що дозволяє сформувати якісно нову систему – інтегральний освітній простір, який надбудується над предметною системою і повністю збереже її у якості своєї функціональної основи [2, с.25].

У сучасному тлумачному словнику української мови, за загальною редакцією В.В. Дубічинського інтеграцію визначено, як об'єднання чого-небудь у єдине ціле [3, с.365].

В працях багатьох дослідників інтеграція в освіті осмислюється як високий рівень процесу єдності, синтезу знань після попереднього періоду аналітичного розгляду і пізнання об'єкта. Так, український філософ С.Ф. Клепко, розглядає інтеграцію як механізм самоорганізації хаосу знань, як внесення порядку, єдності в розчленований світ знань з метою підвищення ефективності як здобування, так і застосування знання [4, с.14].

У «Філософському енциклопедичному словнику», інтегративний підхід представлено, як такий, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання її елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу може бути цілісність знань різних рівнів – знань про дійсність, про природу подій та явищ, про зміст предмета, курсу, розділу, теми. Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, студентів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань [5, с.342].

Суть інтегративного підходу в повній мірі була розкрита тандемом авторів С.У. Гончаренка та І.М. Козловської [1, с.12]. Ми підтримуємо їхню думку про те, що створення інтегрованих навчальних курсів чи програм базується не на встановленні взаємозв'язків між знаннями в навчальних програмах різних дисциплін, а виходячи з реальних зв'язків між фактами, речами, явищами, поняттями. При цьому цей зв'язок має бути природним і не пов'язаним зі штучними дидактичними надбудовами. Тобто, роботу із створення інтегрованих навчальних курсів слід розпочинати з аналізу суттєвих взаємозв'язків між елементами інтеграції – науками, галузями знань, технологіями, теоріями. Інтегративний підхід розкриває досліджуваний об'єкт чи знання саме у взаємодії з іншими відомостями з інших галузей знань.

Ми розглядаємо інтеграцію знань як один з дидактичних принципів освітнього процесу, загальне визначення стосовно яких ще остаточно не сформоване: не з'ясовані базові категорії для обґрунтування принципів навчання, не опрацьовані на достатньому рівні принципи послідовності та підпорядкування. Безумовно, в основі принципів навчання лежать закони та закономірності дидактичного процесу, формуючи їх зміст. Хоча між ними немає безпосередньої залежності, вони слугують методологічною і теоретичною основою для визначення, розробки та обґрунтування принципів навчання. Однак, слід зазначити, що на ці процеси впливають не тільки власне педагогічні закономірності, але й також соціальні, психологічні, економічні та інші фактори.

Також, вважаємо що інтеграція знань покликана сприяти модернізації освіти, яка в свою чергу потребує розробки довгострокової концепції її реалізації. Це має стати одним з пріоритетних напрямів державної освітньої політики і забезпечити:

- **гуманізацію освіти**, яка передбачає що освітній процес повинен задовольняти попит кожного індивіда на освітні послуги визначеного виду, з урахуванням кон'юнктури ринку праці, індивідуального рівня освіти, віку, соціального стану, зайнятості, місця проживання;
- **фундаменталізацію** освіти, суть якої полягає у створенні такої дидактичної та освітньої систем, що спрямовані на засвоєння фундаментальних знань – системоутворюючих, методологічно значущих понять про первинну сутність явищ, процесів, об'єктів зовні та всередині людини;
- **інформатизацію вищої освіти**, що є ефективним засобом, який визначає великі можливості для оперування інформацією, в тому числі і навчальною;
- **безперервність освіти** протягом усього дієздатного періоду життя індивіда, коли наростаючими темпами відбувається процес зміни обладнання та технологій, потребуючи відповідної професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації тощо;
- **ефективність**, що визначається якістю, швидкістю та економічністю технологічної складової освітнього процесу;
- **технологізацію** всіх ланок освіти, що означає відтворюваність і стабільність досягнення планових результатів у навчанні та освіті тощо [6, с. 198-199].

У освітянському середовищі, часто до інноваційних процесів ставляться, "як до добре забутого старого" і поняття «інтеграція знань» тлумачать як «міжпредметні зв'язки». Одним з перших ідею поєднання навчальних дисциплін між собою запропонував Я. Коменський, який стверджував, що все знаходиться у взаємному зв'язку та повинно викладатися в такому ж зв'язку [7, с. 365]. Автор всесвітньовідомої «Дидактики» вже тоді стверджував, що завдяки інтегрованим заняттям відбуватиметься поглиблення знань учнів. Однак це лише малий аспект інтеграції в освіті, і чітко сформульованого визначення не має. Скільки дослідників цієї педагогічної ідеї, стільки і визначень. На наш погляд інтеграція – це не лише впровадження різноманітних форм викладання, що мають вплив на ефективність сприйняття навчального матеріалу у студентському середовищі, вона ще й досліджує прояви одних і тих же подій чи явищ, з точки зору різних наукових напрямів.

Інтеграція здатна модернізувати освітянську систему, проте механізми інтегрованого навчання ще недостатньо розроблені, методики проведення інтегрованих занять потребують детального опрацювання. Теоретичне обґрунтування, розробка науково-методичного забезпечення, втілення у практику таких форм навчання актуальні сьогодні і повинні стати пріоритетом розвитку освітньої системи у майбутньому. Очевидним є той факт, що інтегровані форми навчання створюють нові умови діяльності викладачів та студентів, є ефективним інструментом активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Інтеграція спонукає до використання різноманітних форм викладання, що має значний вплив на ефективність сприйняття студентами навчального матеріалу, вона стає для всіх її учасників площиною співпраці та взаємодії. Формування освітньої системи нового інформаційного суспільства на принципах відкритості та оптимізації базується на впровадженні новітніх педагогічних проектів та на основі діючих дидактичних систем.

Висновки. Ідея інтегрованого навчання актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією стає можливою побудова такої системи освіти, освіти конкурентоспроможної, здатної забезпечити самореалізацію та успіх кожної людини, в тому числі і на шляху побудови високорозвинутого, вільного та гуманного суспільства. Проведене дослідження наводить на висновки про те, що принципи інтегрованого навчання, реалізація міжпредметних зв'язків перебувають у постійному вдосконаленні та оновленні. Інтеграційні процеси спрямовані на формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток її здібностей та потенційних можливостей. Інтеграція знань серед інших дидактичних засобів, допомагає сформувати єдину картину щодо предмета вивчення навчальної дисципліни, за допомогою загальних методів дослідження, які дають змогу систематизувати набуті знання. Завдяки використанню інтегративних форм та методів навчання, здійснюється індивідуальний підхід до вивчення окремих предметів, який дає змогу поєднувати набуті базові знання з суб'єктивним досвідом курсантів та студентів.

Застосування інтеграції знань як одного з дидактичних принципів сучасної освіти у навчальному процесі вищого навчального закладу, дасть змогу розвивати основи нестандартного мислення та пізнавальних інтересів у студентському середовищі, підвищувати теоретичну і практичну складові у навчанні, формувати навички комунікативного спілкування.

Список літератури:

1. **Гончаренко С.У.,** Козловська І.М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції / Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 9 – 18.
2. **Данилюк А.Я.** Учебный предмет как интегрированная система / Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 24–28.
3. **Сучасний** тлумачний словник української мови: 100000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2009 – 1008 с.
4. **Клепко С.Ф.** Інтегративна освіта і поліморфізм знання / С.Ф.Клепко. – Київ-Полтава-Харків : ПОПОПП, 1998. – 360 с.
5. **Философский** энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв и др.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
6. **Куценко В.І.** Монографія «Соціальний вектор економічного розвитку» / Куценко В.І. – НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України». – 2010. – 732 с.
7. **Коменский Я. А.** Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 656 с.

References:

1. **Goncharenko S.U.**, Kozlovska I.M. Theoretical bases of didactics integration// *Pedagogika I Psihologiya*. – 1997. – № 2. – P. 9 – 18.
2. **Danyluk A.Y.** Educational object as integrated system // *Pedagogika*. – 1997. – № 4. – P. 24–28.
3. **Dubichynskiy V. V.** (2009), “The Ukrainian Modern explanatory dictionary”, Shkola, 1008 p.
4. **Klepko S.F.** / S.F. Klepko. –Kyiv – Poltava – Harkiv : POIPOP, 1998. – 360 c.
5. Philosophical encyclopaedic dictionary / [editor-in-chief: L.F. Ilichev, P. N. Fedoseev, S.M. Kovalev]. – M. : Sov. энциклопедия, 1983. – p. 840
6. **Kutsenko V.I.** *Monografia «Socialnyi vector ekonomichnogo rozvytku»* / «Social vector of economic development» Kutsenko V.I. – NVP «Vydavnytctvo «Naukova dumka» NAN Ukrainy». – 2010. – p. 732.
7. **Komenskiy Y.A.** *Izbrannye pedagogicheskie sochinenia* : в 2-х т. / Komenskiy Y.A.. – M. : *Pedagogika*, 1982. – Т. 1. – p. 656.

